GENERALINIO ADVOKATO M. POIARES MADURO IŠVADA, pateikta 2009 m. spalio 1 d.[1]

1. Kiek pagal teismo proceso skaidrumo ir viešumo principus visuomenei turi būti leidžiama susipažinti su bylos šalių Teisingumo Teismui pateiktais procesiniais dokumentais? Tai yra šiuose apeliaciniuose skunduose, kuriuos dėl Pirmosios instancijos teismo sprendimo atitinkamai pateikė Švedijos Karalystė, žurnalistų asociacija ir Europos Komisija, iškelto klausimo esmė.

I — Faktinės aplinkybės ir Pirmosios instancijos teismo sprendimas

2. Apeliaciniai skundai yra susiję su *Association de la presse internationale A.S.B.L.* (API) ir Europos Bendrijų Komisijos ginču dėl galimybės susipažinti su atitinkamais Komisijos procesiniais dokumentais, pateiktais procesuose Pirmosios instancijos teisme ir Teisingumo Teisme.

3. API, žurnalistus vienijanti ne pelno organizacija, kurios tikslas yra teikti pagalbą savo nariams informuojant jų kilmės valstybes apie Europos Sąjungą, 2003 m. rugpjūčio 1 d. laiške pagal Reglamento Nr. 1049/2001 (EEB)[2] 6 straipsnį paprašė Komisijos leisti susipažinti su minėtais procesiniais dokumentais. 2003 m. lapkričio 20 d. sprendimu Komisija šį prašymą atmetė.

4. Komisijos teigimu, nagrinėjami dokumentai yra kelių kategorijų. Dėl dokumentų, kurie pateikti trijose tebenagrinėjamose bylose[3], Komisija padarė išvadą, kad jų atskleidimas neigiamai paveiktų jos, kaip atsakovės, padėtį, nes atsirastų galimybė daryti jai išorinį, visų pirma visuomenės, spaudimą. Todėl dokumentams taikyta Reglamente Nr. 1049/2001 numatyta išimtis taikoma dokumentams, dėl kurių atskleidimo nukentėtų „teismo proceso ir teisinės pagalbos“ apsauga[4]. Dėl tos pačios

1 — Originalo kalba: anglų.

2 — 2001 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1049/2001 dėl galimybės visuomenei susipažinti su Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos dokumentais (OL L 145, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 3 t., p. 331).

3 — 2005 m. gruodžio 14 d. sprendimai *Honeywell prieš Komisiją* (T-209/01, Rink. p. II-5527) ir *General Electric prieš Komisiją* (T-210/01, Rink. p. II-5575); taip pat 2005 m. vasario 1 d. Sprendimas *Komisija prieš Austriją* (C-203/03, Rink. p. I-935).

4 — Žr. Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 2 dalį.

priežasties Komisija neleido susipažinti su ketvirtojoje byloje pateiktais procesiniais dokumentais, nes nors ši byla jau išnagrinėta, ji glaudžiai susijusi su tebenagrinėjama byla[5].

5. Dėl pažeidimo procedūrų Komisija padarė išvadą, kad atskleidus jos procesinius dokumentus nukentėtų „<...> tyrimų <...> tikslų“ apsauga, kaip nurodyta Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 2 dalyje, o tikslas yra draugiškai išspręsti ginčą. Komisija tokį patį motyvavimą taikė tebenagrinėjamoms byloms dėl pažeidimo[6] ir baigtoms nagrinėti byloms, kuriose priimtų sprendimų valstybės narės dar nebuvo įvykdžiusios[7].

6. Komisija pripažino, kad pagal Reglamentą Nr. 1049/2001 viršesnis viešasis interesas, pateisinantis dokumentų atskleidimą, nusvertų jos interesą išlaikyti procesinių dokumentų konfidencialumą. Tačiau ji manė, kad API nepateikė jokių tokį interesą įrodančių argumentų. Galiausiai ji apsvarstė ir atmetė galimybę leisti iš dalies susipažinti su dokumentais.

7. 2004 m. vasario 2 d. API Pirmosios instancijos teismo kanceliarijoje pateikė ieškinį dėl tokio Komisijos sprendimo. Pirmosios instancijos teismas perdavė bylą nagrinėti Didžiajai kolegijai, kuri 2007 m. rugsėjo 12 d. priėmė skundžiamą sprendimą.

8. Savo sprendime Pirmosios instancijos teismas pabrėžė, kad Reglamento Nr. 1049/2001 tikslas – suteikti plačią galimybę susipažinti su dokumentais, o išimtys turi būti aiškinamos siaurai. Vis dėlto jis pripažino, kad Komisija galėjo atsisakyti leisti susipažinti su procesiniais dokumentais visose bylose, kuriose dar nepateiktos žodinės pastabos, nes jos interesas bylinėtis be jokios išorinės įtakos yra pakankamai svarbus, kad apimtų visus procesinius dokumentus, kol įvyks žodinis bylos nagrinėjimas. Tačiau jei atsisakymas leisti susipažinti su dokumentais grindžiamas ryšiu tarp užbaigtos bylos ir kitos, tebenagrinėjamos bylos, Komisija negalėjo atsisakyti leisti susipažinti su dokumentais, nenurodžiusi konkrečių priežasčių, dėl kurių juos atskleidus būtų pakenkta tebenagrinėjamos bylos eigai. Dėl pažeidimo procedūros Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad interesas pasiekti susitarimą su valstybėmis narėmis galėjo pateisinti bendrą atsisakymą atskleisti dokumentus, tik kol teismo

5 — 2002 m. birželio 6 d. Sprendimas *Airtours prieš Komisiją* (T-342/99, Rink. p. II-2585).

6 — Byla C-203/03 *Komisija prieš Austriją*.

7 — 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimai *Komisija prieš Jungtinę Karalystę* (C-466/98, Rink. p. I-9427); *Komisija prieš Daniją* (C-467/98, Rink. p. I-9519); *Komisija prieš Švediją* (C-468/98, Rink. p. I-9575); *Komisija prieš Suomiją* (C-469/98, Rink. p. I-9627); *Komisija prieš Belgiją* (C-471/98, Rink. p. I-9681); *Komisija prieš Liuksemburgą* (C-472/98, Rink. p. I-9741); *Komisija prieš Austriją* (C-475/98, Rink. p. I-9797) ir *Komisija prieš Vokietiją* (C-476/98, Rink. p. I-9855).

sprendimas dar nepriimtas. Kai tik sprendimas priimamas, valstybėms narėms atsiranda pareiga jį vykdyti ir tokios bylos klausimu nebegali būti jokių derybų.

9. Pirmosios instancijos teismo sprendimą apskundė Komisija (C-532/07), API (C-528/07) ir Švedijos Karalystė (C-517/07). Vėliau į bylas įstojo Jungtinė Karalystė, Danijos Karalystė ir Suomijos Respublika.

10. Savo apeliaciniame skunde Teisingumo Teismui Komisija teigia, kad Pirmosios instancijos teismas padarė teisės klaidą, pripažinęs, jog kai susipažinti su procesiniais dokumentais siekiama po teismo posėdžio, toks prašymas turi būti nagrinėjamas atsižvelgiant į konkretų atvejį. Komisijos manymu, Pirmosios instancijos teismas pateikė nenuoseklų motyvavimą ir klaidingai neatsižvelgė į teisingumo interesus, kitų su procedūra susijusių asmenų interesus ir į Komisijos teises. Komisija taip pat teigia, kad Pirmosios instancijos teismas klaidingai reikalavo prašymus leisti susipažinti su procesiniais dokumentais bylose dėl pažeidimo pagal EB 226 straipsnį po to, kai teismo sprendimas jau priimtas ir visose bylose, kurios jau išnagrinėtos, tačiau susijusios su tebenagrinėjamomis bylomis, vertinti atsižvelgiant į konkretų atvejį. Komisija tvirtina, kad dėl skundžiamo sprendimo susilpnės jos gebėjimas įgyvendinti Bendrijos teisę ir užtikrinti, kad valstybės narės laikytųsi įsipareigojimų. Todėl Komisija prašo Teisingumo Teismo panaikinti tą skundžiamo sprendimo dalį, kurioje panaikintas Komisijos sprendimas atsisakyti leisti susipažinti su dokumentais.

11. API savo ruožtu prašo Teisingumo Teismo panaikinti tą skundžiamo sprendimo dalį, kurioje patvirtinta Komisijos teisė iki žodinės proceso dalies neatskleisti savo procesinių dokumentų, ir panaikinti 2003 m. lapkričio 20 d. Komisijos sprendimą arba grąžinti bylą Pirmosios instancijos teismui, kad šis priimtų naują sprendimą. API teigia, kad Reglamente Nr. 1049/2001 numatyta išimtis dėl teismo procesų yra susijusi su reikalavimu nagrinėti prašymą atsižvelgiant į konkretų atvejį, ir ginčija priešingą Pirmosios instancijos teismo išvadą, remdamasi tokiais motyvais: i) ši išvada prieštarauja nusistovėjusiems šios išimties aiškinimo principams; ii) ji grindžiama neegzistuojančia Komisijos teise ginti savo interesus, nepaisant jokios išorinės įtakos; iii) Pirmosios instancijos teismas klaidingai taikė procesinių galimybių lygybės principą; iv) Pirmosios instancijos teismas tinkamai neįvertino kitų teismų praktikos; ir v) Pirmosios instancijos teismas klaidingai rėmėsi poreikiu apsaugoti uždarus posėdžius. Be to, API teigia, kad Pirmosios instancijos teismas neteisingai aiškino Reglamento

Nr. 1049/2001 4 straipsnio 2 dalies frazę „viršesnis viešasis interesas“.

12. Švedijos Karalystė, kaip ir API, prašo Teisingumo Teismo panaikinti skundžiamo sprendimo dalį, kurioje atmestas API ieškinys, ir panaikinti 2003 m. lapkričio 20 d. Komisijos sprendimą. Švedija teigia, kad atskleidimo reikalavimų išimtys turi būti aiškinamos siaurai ir kad negalima pateisinti bendro atsisakymo leisti visuomenei susipažinti su dokumentais.

II — Analizė

A — *Pirminės pastabos*

13. Prašydama šioje byloje nagrinėjamų dokumentų, API iškėlė svarbius skaidrumo Europos Sąjungoje klausimus. API problema susijusi ne tiek su atsakymais į šiuos klausimus, kiek su tvarka, kuria ji iškėlė šiuos klausimus. Vadovaudamasi Reglamente Nr. 1049/2001[8] nustatyta nagrinėjamose bylose pateiktų procesinių dokumentų gavimo tvarka, API pateikė Komisijai prašymą, kurį reikėjo pateikti Teisingumo Teismui.

14. Kol byla nagrinėjama teisme, Teisingumo Teismas, o ne Komisija turėtų spręsti, ar visuomenei reikėtų susipažinti su konkrečios bylos dokumentais. Tokios pozicijos laikytasi Amsterdamo sutartyje, kai valstybės narės nusprendė 255 straipsnyje neminėti teismo. Tokį sprendimą turi priimti Teisingumo Teismas, ir ne todėl, kad (kaip, atrodo, mano Komisija) teismams netaikomi skaidrumo principai, o todėl, kad nagrinėjant bylą teisme sprendimus priima Teisingumo Teismas. Tik jis gali nustatyti konkuruojančių interesų pusiausvyrą ir nutarti, ar dokumentų atskleidimas sukeltų nepataisomą žalą kuriai nors šaliai arba pakenktų teisingam teismo procesui. Jei sprendimą atskleisti dokumentus tektų priimti šalims, jos galėtų apdairiai neatskleisti dokumentų, jei manytų, kad juos atskleidus

8 — Reglamente nustatyta tvarka, kuria turi vadovautis visuomenė, prašydama dokumentų iš Europos Sąjungos institucijų, išskyrus Teisingumo Teismą, „kad būtų užtikrinta kuo platesnė susipažinimo su dokumentu galimybė“ (1 straipsnio a punktas). Reglamente nustatytam galimybės susipažinti su dokumentais principui taikomos kelios išimtys. Šiai bylai reikšmingos išimtys numatytos 4 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta:
„Institucijos nesuteikia galimybės susipažinti su dokumentais, dėl kurių atskleidimo nukentėtų apsauga:
— komercinių fizinių arba juridinių asmenų interesų, įskaitant intelektinės nuosavybės,
— teismo proceso ir teisinės pagalbos,
— inspekcijų, tyrimų ir audito tikslų,
nebent atskleidimo reikalautų viršesnis viešasis interesas.“

galėtų būti pažeisti jų pačių interesai, arba galėtų nedvejodamos atskleisti priešingoms šalims galinčius pakenkti dokumentus.

15. Suvokus, kad susipažinimo su Teisingumo Teismui pateiktais dokumentais klausimus sprendžia Teisingumo Teismas, išnyksta pagrindinės grėsmės, kurių šioje byloje baiminasi šalys. Teisingumo Teismui nereikia nuogąstauti, kad Komisija atskleis dokumentus ir dėl to bus pakenkta bylos nagrinėjimui. Jo galimybei nagrinėti bylas uždarame posėdyje nebus pakenkta, nes Teisingumo Teismas gali nuspręsti, ar tam tikrų dokumentų atskleidimas konkrečioje byloje neprieštarautų konfidencialumo poreikiui. Procesinių galimybių lygybės principas taip pat neturėtų kelti rūpesčių, nes, priešingai nei Komisija ir kitaip, nei Reglamente Nr. 1049/2001 nustatytos tvarkos atveju, Teisingumo Teismas gali kontroliuoti prieigą prie bet kurios šalies pateiktų dokumentų ir neabejotinai gali nustatyti susipažinimo su dokumentais sąlygas, kurios nebūtų iš esmės nepalankios konkrečiai šaliai. Todėl manau, jog geriausia išvada šioje byloje būtų tokia, kad visi tebenagrinėjamose bylose šalių pateikti dokumentai nepatenka į Reglamento Nr. 1049/2001 taikymo sritį. Kai tik šie dokumentai pateikiami Teisingumo Teismui, jie tampa teismo proceso dalimi, o teismo proceso administravimas yra išimtinė Teisingumo Teismo kompetencija. Tai nereiškia, kad pačiam Teisingumo Teismui sprendžiant, ar leisti susipažinti su šiais dokumentais, netaikomi jokie apribojimai. Priešingai, jis gali turėti pareigą įvertinti prašymus leisti susipažinti su dokumentais, atsižvelgdamas į teisingumo ir skaidrumo principus, atidžiai įvertinęs visus susijusius interesus. Kitaip tariant, teisingumas turėtų būti vykdomas teisingai ir skaidriai, o Teisingumo Teismas turi užtikrinti, kad šis reikalavimas būtų įvykdytas visose bylose.

16. Mano pozicija neatitinka Teisingumo Teismo pozicijos nutartyje *Vokietija prieš Parlamentą ir Tarybą*[9]. Jei būtų tiesa tai, kad, kaip Teisingumo Teismas nurodė toje nutartyje, iš esmės šalys galėtų nevaržomos atskleisti savo procesinius dokumentus[10], Teisingumo Teismas negalėtų kontroliuoti galimybės susipažinti su bylos dokumentais. Be to, jei, kaip nurodyta minėtoje nutartyje, savanoriško šalies procesinių dokumentų atskleidimo nereikėtų laikyti kenksmingu teisingam teismo procesui, Komisija neturėtų pagrindo bendrai atsisakyti atskleisti nagrinėjamose bylose pateiktus procesinius dokumentus. Nepaisant to, ar dokumentai atskleidžiami savanoriškai, ar todėl, kad to reikalaujama pagal reglamentą, galimybė po atskleidimo patirti visuomenės spaudimą, kuris turėtų įtakos teisingam teismo procesui

9 — 2000 m. balandžio 3 d. Nutartis *Vokietija prieš Parlamentą ir Tarybą* (C-376/98, Rink. p. I-2247).

10 — Ten pat, 10 punktas.

ar būtų nepalankus kuriai nors iš šalių, išlieka ta pati. Iš tikrųjų nutartis *Vokietija prieš Parlamentą ir Tarybą* yra šiek tiek prieštaringa: nors joje Teisingumo Teismas pripažįsta, kad iš esmės šalys gali nevaržomos atskleisti savo procesinius dokumentus, jis taip pat pažymi, kad išimtinėmis aplinkybėmis atskleidimas gali turėti neigiamos įtakos tinkamam teisingumo vykdymui. Taigi logiška, kad atskleidimo klausimas tokiais išimtiniais atvejais, kai iškyla tinkamo teisingumo vykdymo problema, negali būti paliktas šalims ir jį turėtų išspręsti Teisingumo Teismas. Tačiau kas įvertins, ar konkreti byla yra pakankamai išimtinė, kad Teisingumo Teismas atkreiptų į ją dėmesį? Atsakymas yra akivaizdus: tai gali įvertinti tik pats Teisingumo Teismas. Taip pat akivaizdu, kad Teisingumo Teismo įsikišimas turi reikšmės tik tuomet, jei jis įvyksta *prieš* kuriai nors šaliai atskleidžiant dokumentus. Jei šalis atskleidžia dokumentą, kuris turėjo išlikti konfidencialus, ir dėl to iškyla grėsmė teisingam teismo procesui, jokie paskesni Teisingumo Teismo veiksmai negali ištaisyti padarytos žalos.

17. Jei galimybės susipažinti su procesiniais dokumentais klausimas būtų paliktas šalių iniciatyvai arba visiškai sureglamentuotas Reglamentu Nr. 1049/2001, iškiltų kitas, procesinių galimybių lygybės klausimas. Kaip Teisingumo Teismas galėtų palikti šį klausimą spręsti šalims ar pagal reglamentą įpareigoti kai kurias šalis (pvz., Bendrijos institucijas) atskleisti dokumentus, kartu nenustatydamas kitoms šalims tokios pačios pareigos atskleisti savus procesinius dokumentus? Pavyzdžiui, jeigu Komisija savo iniciatyva arba privalėdama laikytis reglamento nuostatų leistų susipažinti su savo procesiniais dokumentais konkrečioje byloje, pagrįsta tikėtis, kad toks pat įpareigojimas turėtų būti taikomas visoms kitoms šalims, nes būtų labai keista, jei Teisingumo Teismas neleistų susipažinti su jų procesiniais dokumentais todėl, kad toks atskleidimas pakenktų teisingam teismo procesui. Todėl paties Teisingumo Teismo sprendimus dėl susipažinimo su dokumentais gerokai paveiktų (jei nenulemtų) kitų institucijų atskleidimo politika arba reglamente nustatyti kriterijai, nors reglamentas ir nėra skirtas taikyti Teisingumo Teismui.

18. Todėl laikas Teisingumo Teismui persvarstyti savo poziciją Nutartyje *Vokietija prieš Parlamentą ir Tarybą* ir aiškiai nurodyti, kad Teisingumo Teismas, o ne šalys, turi kontroliuoti galimybę susipažinti su dokumentais nagrinėjamose bylose. Nors Teisingumo Teismas „visada apdairiai vertina galimybę

pakeisti ankstesniuose savo sprendimuose pateiktą teisės aiškinimą“, kad apsaugotų svarbias stabilumo, vienodumo, nuoseklumo ir teisinio saugumo vertybes[11], išimtinėmis aplinkybėmis jis yra sutikęs persvarstyti savo ankstesnius sprendimus. Manau, kad ši situacija yra viena iš tokių, kai persvarstymas pateisinamas. Nutarties priėmimo metu jos poveikis galimybės susipažinti su teismo dokumentais klausimui nebuvo iki galo aiškus. Dėl prašymų leisti susipažinti su tokiais dokumentais, pateiktų pagal Reglamentą Nr. 1049/2001, minėtoje nutartyje pateiktos plačios Teisingumo Teismo pozicijos padariniai dabar yra akivaizdesni[12].

19. Jei Teisingumo Teismas pritartų mano išvadai šiuo aspektu, apeliaciniame skunde iškelti klausimai dėl tebenagrinėjamų bylų įgytų išimtinai akademinį pobūdį. Tačiau jei Teisingumo Teismas nuspręstų nepersvarstyti Nutarties *Vokietija prieš Parlamentą ir Tarybą*, išanalizuosiu aplinkybes, kuriomis Komisijai gali reikėti atskleisti dokumentus. Bet kuriuo atveju klausimas, į kurį reikia atsakyti, yra toks pats kaip tas, į kurį Teisingumo Teismui reikėtų atsakyti, pačiam nusprendžiant, ar atskleisti dokumentus: ar dokumento atskleidimas pakenktų teisingam teismo procesui?

20. Todėl tokiomis aplinkybėmis išnagrinėsiu teisinius motyvus, kuriais remiantis galima ginčyti pirmojoje instancijoje pateiktą reglamento reikalavimų atskleisti procesinius dokumentus išaiškinimą. Kartu išnagrinėsiu nesikišimo į teismo procesą ir su teise į viešą bylos nagrinėjimą susijusių interesų pusiausvyrą. Taip pat atskirai išskirsiu Teisingumo Teisme tebenagrinėjamas bylas ir bylas, kuriose jau priimtas galutinis sprendimas.

B — *Nagrinėjamos bylos*

21. Nustatant, ar siekiant apsaugoti teisingą teismo procesą būtina išlaikyti šalių pateiktų procesinių dokumentų konfidencialumą, reikėtų išnagrinėti bendras valstybių narių tradicijas ir Europos žmogaus teisių teismo praktiką.

11 — Žr. mano išvadą sujungtose bylose *Cipolla* (2006 m. gruodžio 5 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Cipolla ir kt.*, C-94/04 ir C-202/04, Rink. p. I-11421, 28 punktas).

12 — 1993 m. lapkričio 24 d. Sprendimas *Keck ir Mithouard* (C-267/91 ir C-268/91, Rink. p. I-6097, 14 punktas).

22. Strasbūro teismo atveju šiai bylai reikšmingas šio teismo reglamento 33 straipsnis[13], kuriame nustatyta:

„*33 straipsnis*

(Dokumentų viešumas)

1. Visuomenė teismo kanclerio nustatyta tvarka gali susipažinti su visais su ieškiniu susijusiais dokumentais, kuriuos šalys ar bet kuris trečiasis asmuo pateikia kanceliarijai, išskyrus dokumentus, pateiktus vykstant deryboms dėl 62 straipsnyje numatyto draugiško susitarimo, nebent kolegijos pirmininkas dėl šio straipsnio 2 dalyje nurodytų priežasčių savo iniciatyva arba šalies ar kito suinteresuoto asmens prašymu nusprendžia kitaip.

2. Visuomenės galimybė susipažinti su dokumentu ar jo dalimi gali būti apribota viešosios moralės, viešosios tvarkos ar nacionalinio saugumo demokratinėje visuomenėje sumetimais, jei to reikia apsaugoti nepilnamečių interesus, šalių arba bet kurio susijusio asmens privatų gyvenimą, arba tiek, kiek, kolegijos pirmininko nuomone, to būtinai reikia ypatingomis aplinkybėmis, jei viešumas pakenktų teisingumo interesams.

3. Pagal šio straipsnio 1 dalį pateiktas prašymas taikyti konfidencialumą turi būti motyvuotas ir jame turi būti nurodyta, ar prašoma neleisti visuomenei susipažinti su visais dokumentais, ar tik su jų dalimi.

4. Kolegijos priimti sprendimai ir nutartys yra viešos. Teismas periodiškai paviešina bendrą informaciją apie komitetų sprendimus, priimtus pagal šio reglamento 53 straipsnio 2 dalį.“

23. Pagal nurodytame straipsnyje nustatytą principą visi su ieškiniu susiję dokumentai, kuriuos pateikė šalys arba tretieji asmenys (pvz., įstoję į bylą asmenys), yra vieši, išskyrus su draugišku susitarimu susijusius dokumentus; tarp nagrinėjamų ir baigtų nagrinėti bylų nedaromas joks skirtumas. Kartu EŽTT reglamento 33 straipsnyje numatyti galimybės susipažinti su šiais dokumentais apribojimai, jei to reikia viešosios moralės, viešosios tvarkos, nacionalinio saugumo, nepilnamečių, privatumo apsaugos ir teisingumo sumetimais. Šie motyvai yra visuomenės narių teisės susipažinti su bylos dokumentais ribos; nors viešumas yra bendra taisyklė, tačiau jei

13 — Svarbus yra ir Europos žmogaus teisių konvencijos 40 straipsnis: „Visuomenė gali susipažinti su kancleriui pateiktais dokumentais, jeigu Teismo pirmininkas nenusprendžia kitaip“.

konkrečioje byloje tai būtina, užtikrinamas konfidencialumas. Be to, vertėtų pažymėti, kad galimybės susipažinti su teismo dokumentais kontrolę vykdo Strasbūro teismas. Tai rodo 33 straipsnio 1 dalis, kurioje numatyta, kad kolegijos pirmininkas gali apriboti galimybę susipažinti su dokumentais ne tik šalių ar trečiojo asmens prašymu, bet ir savo iniciatyva, jei mano, kad toks apribojimas yra būtinas dėl kurios nors iš 2 dalyje išvardytos priežasties.

24. Kalbant apie valstybes nares, atitinkamuose jų įstatymuose nėra bendro konfidencialumo reikalavimo, pagal kurį būtų draudžiama atskleisti šalių procesinius dokumentus. Iš tikrųjų atrodo, kad daugumoje nacionalinių teisinių sistemų nuo labai ribotos susipažinimo galimybės pereita prie tam tikro viešumo užtikrinimo. Taigi dabar dauguma valstybių narių tam tikromis aplinkybėmis leidžia susipažinti su teismo dokumentais[14].

25. Nors Teisingumo Teismas aiškiai nenagrinėjo šio klausimo, jo praktikoje nenustatyta bendro konfidencialumo reikalavimo būtinybė. Tai pasakytina apie jau aptartą Nutartį *Vokietija prieš Parlamentą ir Tarybą*, kurioje nurodyta, kad „dokumento atskleidimas gali pakenkti tinkamam teisingumo vykdymui“ tik „išimtiniais atvejais“[15]. Tačiau Teisingumo Teismo jurisprudenciją šiuo klausimu sudaro ne vien minėta nutartis. Svarstydamas galimybės susipažinti su Tarybos teisės tarnybos nuomonėmis klausimą, Teisingumo Teismas išnagrinėjo ir atmetė nuogąstavimus, susijusius su visuomenės spaudimu šiomis aplinkybėmis. Iš tikrųjų Teisingumo Teismas laikėsi ne tokio atsargaus požiūrio, kaip aš savo išvadoje šiuo konkrečiu klausimu[16]. Jis konstatavo, kad „net jei šios Teisės tarnybos darbuotojams būtų daromas neteisėtas spaudimas, institucijos interesui <...> pavojus kiltų dėl šio spaudimo, o ne dėl teisinių nuomonių atskleidimo galimybės, ir Tarybai aiškiai tektų imtis reikiamų priemonių šį pavojų pašalinti.“[17] Ši išvada vienodai galioja neteisėto spaudimo teismui ir teismo proceso šalims atveju.

26. Be to, vadovaujantis tarptautinių teismų praktika, nėra jokio pagrindo nuogąstauti, kad atskleidus tokius dokumentus bus pakenkta teismo procesui. Pavyzdžiui, Tarptautinis baudžiamasis tribunolas Ruandai, nepaisydamas primygtinės būtinybės išlaikyti konfidencialumą liudytojų apsaugos sumetimais, iš

14 — Dėl įvairių požiūrių, kurių laikosi valstybės narės, žr. šios išvados 29 punktą.

15 — 10 punktas.

16 — Žr. mano išvados byloje *Švedija ir Turco prieš Tarybą* (2008 m. liepos 1 d. Sprendimas, C-39/05 P ir C-52/05 P, Rink. p. I-4723), kurioje aiškinu, kad iš esmės konfidencialumas gali būti taikomas visoms institucijų teisės tarnybų nuomonėms, 40 punktą.

17 — Ten pat, 64 punktas.

viešo savo bylų nagrinėjimo taisyklės kildina reikalavimą, kad visi procesiniai dokumentai turi būti vieši, nebent yra išimtinių priežasčių išlaikyti juos konfidencialius, ir tokiu atveju šalys privalo pateikti viešas savo konfidencialių dokumentų versijas[18]. Tarptautinis baudžiamasis teismas laikosi panašaus požiūrio ir šalių procesinius dokumentus skelbia savo interneto svetainėje, nebent teismas nutartų jų neatskleisti arba to reikėtų siekiant apsaugoti jautrius asmens duomenis[19]. Šiuo atžvilgiu atrodo, kad tendencija yra tokia: kuo labiau teisminė institucija yra nutolusi nuo asmens, tuo labiau jai rūpi užtikrinti jos teismo procesų skaidrumą[20].

27. Jungtinių Valstijų praktika taip pat rodo, kad teisingas teismo procesas ir visuomenės galimybė susipažinti su dokumentais gali būti suderinami[21]. Jungtinių Valstijų teisėje galimybė susipažinti su dokumentais yra preziumuojama. Joje nustatyti tik keli galimybės susipažinti su dokumentais apribojimai, siekiant apsaugoti konfidencialią informaciją[22], o teismams prireikus leidžiama apsaugoti ir kitus dokumentus. Pavyzdžiui, Federaliniame civilinio proceso kodekse (*Federal Rules of Civil Procedure*) numatyta:

„Pagrįstais atvejais teismas byloje priimta nutartimi gali:

1) pareikalauti parengti papildomą informaciją; arba

2) apriboti arba atimti trečiųjų asmenų galimybę nuotoliniu elektroniniu būdu susipažinti su teismui pateiktu dokumentu[23].“

28. Nesant tokios nutarties, šie dokumentai yra prieinami iš karto. Federaliniai teismai suteikia galimybę susipažinti su bylos medžiaga internetu, įskaitant šalių pateiktus

18 — Nchamihigo *Decision on Prosecution Motion on the Filing of the Defence Notice of Appeal, 30 March 2009*, ICTR-2001-63-A.

19 — TBT procedūros ir įrodymų reglamentas ICC-ASP/1/3, 15 straipsnis (žr. http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Situations+and+Cases/Cases/).

20 — Vertėtų pažymėti, kad nors PPO ginčų sprendimo sistemoje šalių pateikti rašytiniai paaiškinimai yra konfidencialūs (Susitarimo dėl ginčų sprendimo 18 straipsnio 2 dalis), Komisijų ir apeliacijų institucijos veiklos ataskaitose šalių pateikti procesiniai dokumentai labai išsamiai aprašomi ir dažniausiai jie tiesiog pridedami kaip priedas arba perteikiamas jų turinys. Tačiau jei šalys pageidauja, jos gali atskleisti savo procesinius dokumentus visuomenei. Žr. W. Davey „Proposals for Improving the Working Procedures of WTO Dispute Settlement Panels“, *The WTO Dispute Settlement System 1995-2003*; F. Ortino & E.U. Petersmann (red.), 18 t., „Studies in Transnational Economic Law“, Kluwer (2004), p. 20.

21 — Be to, buvęs Jungtinių Valstijų Aukščiausiojo Teismo vyriausiasis teisėjas (*Chief Justice*) Willliam H. Rehnquist („Constitutional Law and Public Opinion“, (1986) 20 Suffolk U.L. Rev. 751) teigė, kad visuomenės nuomonė teisėjams daro neišvengiamą įtaką, tačiau tai, jo nuomone, gali turėti teigiamą poveikį ir dėl to gali būti išnagrinėjamos „garsios“ bylos.

22 — Žr., pvz., Federalinio civilinio proceso kodekso (*Federal Rules of Civil Procedure*) 5.2 straipsnį (susijusį su asmenine informacija, kaip antai socialinio draudimo numeriu ir banko sąskaitų numeriais); Federalinio įrodymų kodekso (*Federal Rules of Evidence*) 412 straipsnio c punkto 2 papunktį (susijusį su iššaginimo aukų seksualinės praeities įrodymais).

23 — *Federal Rule of Civil Procedure*, 5.2 straipsnio e punktas.

procesinius dokumentus[24]. Nemažai šios medžiagos, ypač rezonansinių bylų dokumentų, visuomenei taip pat prieinama teismų duomenų bazėse, pvz., *Westlaw*. Iš tikrųjų su procesiniais dokumentais *Westlaw* paprastai galima susipažinti praėjus kelioms darbo dienoms po jų pateikimo teismui.

29. Tačiau nors pagal bendras valstybių narių tradicijas nereikalaujama konfidencialumo ir atrodo, kad nėra jokio pagrindo to daryti, pagal šias tradicijas taip pat nepalaikoma priešinga pozicija, kad pagal teisę į teisingą bylos nagrinėjimą *reikalaujama* bendros galimybės visuomenei susipažinti su šalių dokumentais[25]. Teisė susipažinti su dokumentais nagrinėjamose bylose pripažįstama tik dviejose valstybėse narėse – Švedijoje ir Suomijoje. Valstybėms narėms (įskaitant Ispaniją, Vokietiją, Estiją, Lenkiją, Portugaliją, Airiją, Čekiją ir Slovėniją) bene bendriausia pozicija yra ta, kad teismai gali leisti susipažinti su dokumentais, tačiau jie priima šį sprendimą savo nuožiūra arba jis priklauso nuo įvairių interesų pusiausvyros konkrečioje byloje. Kai kuriose valstybėse narėse, kuriose suteikiama tam tikra galimybė susipažinti su teismo dokumentais, atitinkamos taisyklės ir praktika skiriasi, atsižvelgiant į bylos rūšį arba teismą, kuriame byla nagrinėjama (pavyzdžiui, Danijoje, Jungtinėje Karalystėje, Graikijoje, Austrijoje, Prancūzijoje ir Kipre). Be to, svarbu pažymėti lemiamą teismo vaidmenį visose šiose nacionalinėse sistemose sprendžiant, ar galimybė susipažinti su teismo dokumentais, yra pateisinama. Galiausiai tik nedaugelyje valstybių narių (Vengrijoje, Liuksemburge ir Nyderlanduose) įprasta drausti susipažinti su bylos dokumentais.

30. Atsižvelgdamas į konkuruojančius interesus ir į tai, kad šiuo metu tarp valstybių narių nėra bendro sutarimo, manau, kad Teisingumo Teismas šioje srityje turėtų elgtis apdairiai. Kadangi kiekvienoje byloje kyla skirtingų klausimų, reikėtų atidžiai įvertinti kiekvienai bylai taikomus konkuruojančius pateisinimus ir priimti konkrečiam atvejui tinkamą sprendimą. Manau, kad bent jau šiuo metu pageidautina vengti pernelyg plačios ar griežtos taisyklės, pagal kurią teisės susipažinti su dokumentais būtų reikalaujama visais atvejais arba paneigiamas tokios teisės buvimas. Tai yra sritis, kurioje teisė turėtų vystytis žingsnis po žingsnio, atsižvelgiant į kiekvieną konkretų atvejį. Konkuruojančius interesus kiekvienoje byloje gali geriausiai įvertinti Teisingumo Teismas, pasitaręs su šalimis. Jei ilgainiui valstybės narės ir toliau būtų linkusios suteikti plačią galimybę susipažinti su dokumentais, Teisingumo Teismo pozicija taip pat gali būti išplėtota šia kryptimi. Dabar, kai visuomenės narys prašo leisti susipažinti su nagrinėjamos bylos medžiaga, manau, kad Teisingumo Teismas turi atidžiai išnagrinėti

24 — Daugiau informacijos žr. *http://pacer.psc.uscourts.gov/pacerdesc.html*.

25 — *Research Note* 2/126.

susijusius interesus ir įvertinti, ar reikėtų suteikti tokią teisę.

C — *Bylos, kuriose priimtas galutinis sprendimas*

31. Tačiau kai byla išnagrinėjama, atsakyti į klausimą daug lengviau. Atsakymas į pagrindinį klausimą – ar atskleidus dokumentus bus pakenkta teisingam teismo procesui – neabejotinai yra neigiamas. Teisingumo Teismas turėjo progą išnagrinėti šalių dokumentus, pasitarti ir priimti sprendimą; teismo procesas baigtas ir šalių procesinių dokumentų paskelbimas nebegali turėti jam poveikio.

32. Be to, tokius dokumentus skatina atskleisti kitos priežastys, susijusios su bylos nagrinėjimo viešumu ir teise į motyvuotą sprendimą. Vienas svarbiausių teisės į motyvuotą teismo sprendimą tikslų – leisti visuomenei suvokti Teisingumo Teismo sprendimų motyvus ir šių sprendimų priėmimo procesą. Kaip aiškina Neil MacCormick, teisinis argumentavimas atlieka pateisinimo funkciją: bylą vedantis advokatas pateikia argumentus, kodėl konkrečiomis bylos aplinkybėmis yra pagrįsta priimti sprendimą jo kliento naudai, tačiau ir teisėjas, motyvuodamas savo sprendimą, siekia parodyti, kad jis pagrįstai išsprendė ginčą[26]. Ši pateisinimo funkcija yra būdinga teismams tenkančiai ypatingai atsakomybei, susijusiai su nagrinėjimo proceso kokybe ir iš šio proceso kylančiais argumentais. Šiame procese galimybė susipažinti su šalių procesiniais dokumentais itin svarbi, nes dėl jos visuomenė gali suvokti argumentus, kuriuos Teisingumo Teismo prašyta apsvarstyti, ir jų priėmimo arba atmetimo priežastis. Jei nebūtų galimybės susipažinti su bylos medžiaga, bylos eigos sekimas ir suvokimas galėtų tapti jokios praktinės reikšmės neturinčia teorine galimybe, nes visuomenei reikia suteikti galimybę susipažinti su dokumentais, kad ji įvertintų bylos turinį ir teismo proceso raidą. Ši galimybė taip pat padeda užtikrinti faktinio nagrinėjimo proceso Teisingumo Teisme ir sprendimo motyvų simetriją.

33. Kitas šiam ypatingam teismams tenkančios atsakomybės reikalavimui svarbus aspektas yra tas, kad galimybė susipažinti su bylos

26 — N. MacCormick, „Legal Reasoning and Legal Theory“, *Clarendon Press*, Oksfordas, 1978, p. 14.

medžiaga gali sustiprinti bendrą Europos visuomenės pasitikėjimą Europos Sąjungos teismų sistema, taip paskelbiant žinią, kad teismo procesas nevyksta visiškai slaptai ir yra atviras visuomenės vertinimui[27], tačiau ne politinio pobūdžio vertinimui, bet tokiam, kuris atliekamas remiantis byloje pateiktais teisiniais argumentais ir Teisingumo Teismo motyvavimu atsakant į šiuos argumentus. Tai ypač svarbus motyvas Teisingumo Teismui, kuris ir dėl geografinio nuotolio, ir dėl ne tokių įprastų procedūrų nėra taip arti Europos piliečių kaip jų nacionaliniai teismai. Suteikus galimybę susipažinti su bylos dokumentais būtų galima sumažinti Europos piliečius ir Teisingumo Teismą skiriantį atstumą ir jo procesai taptų prieinamesni ir skaidresni.

34. Be to, nors teismų sprendimuose nustatomas (vienbalsiai arba ne) teisingas teisinis atsakymas, kartu juose turi būti pripažįstama, kad šis atsakymas yra daugelio konkuruojančių nuomonių dėl to, koks turėtų būti teisingas atsakymas, rezultatas. Paradoksalu, tačiau įgaliojimai, kuriuos turėdamas teismas vykdo teisingumą, kyla iš neretai aktyvių šalių tarpusavio debatų. Būtent atsižvelgimas į visas skirtingas ir oponuojančias nuomones dėl teisės įteisina autoritetingą Teisingumo Teismo sprendimą dėl to, kas yra teisė. Šiuo atžvilgiu galimybė susipažinti su šalių procesiniais dokumentais ir įvertinti Teisingumo Teismo sprendimo kontekstą, atsižvelgiant į šiuos procesinius dokumentus, kitokią nuomonę dėl teisės turėjusiems asmenims, net jei jų nuomonė nebuvo lemiama, suteikia užtikrintumo, kad Teisingumo Teismas, nagrinėdamas bylą, tinkamai atsižvelgė į šią jų nuomonę. Tai ypač svarbu tais atvejais, kai nėra atskirųjų nuomonių[28]. Taip pat svarbu sudaryti sąlygas nuolatiniam diskursui ne tik dėl to, kokia yra teisė, bet ir dėl to, kokia ji turėtų būti.

35. Istoriškai šį tikslą įgyvendino Teisingumo Teismo skelbiamas pranešimas teismo posėdžiui, kuriame apibendrinami šalių argumentai, suteikiant visuomenei ir teisinei bendruomenei galimybę susipažinti su dauguma būtinos informacijos[29]. Tai, kad Teisingumo Teismas dėl suprantamų priežasčių atsisakė praktikos skelbti šiuos pranešimus, tik dar labiau pateisina šalių procesinių dokumentų atskleidimą.

27 — Apie susijusį argumentavimą dėl atvirumo svarbos teisėkūros procese žr. minėto Sprendimo *Turco* 46 punktą.

28 — Net jei kartais generalinių advokatų išvadose gali būti pateikiama kitokia nei Teisingumo Teismo nuomonė.

29 — Generalinių advokatų išvadose kartais pateikiama ir papildoma informacija, tačiau ji nėra skirta atlikti šią funkciją (ir neturėtų jos atlikti).

36. Aišku, kad bus bylų, kuriose turėtų būti atsisakoma leisti susipažinti su dokumentais dėl priešingų, svarbesnių sumetimų, kurių akivaizdūs (tačiau ne vieninteliai) pavyzdžiai yra jautrių asmens duomenų apsauga ir nepilnamečių interesai. Kai kuriais atvejais galimybės susipažinti su bylos medžiaga ribojimą kurį laiką po bylos išnagrinėjimo taip pat gali pateisinti su vykstančiomis derybomis su valstybėmis narėmis susiję motyvai. Nors iš esmės po sprendimo priėmimo galimybė susipažinti su bylos medžiaga turėtų būti norma, kai kuriais atvejais konfidencialumas turėtų būti užtikrinamas kaip šios normos išimtis. Vėlgi Teisingumo Teismas savo iniciatyva arba pagal suinteresuotojo asmens prašymą turėtų nuspręsti, ar kai kurie dokumentai arba jų dalys, ar net visi konkrečios bylos dokumentai turėtų išlikti konfidencialūs net išnagrinėjus bylą.

37. Taigi priėmus galutinį sprendimą šalių procesiniai dokumentai turėtų būti prieinami visuomenei, nebent dėl išimtinių priežasčių konkrečioje byloje būtina išlaikyti konfidencialumą. Tačiau negalima daryti prielaidos, kad tokios priežastys yra visais atvejais. Atsižvelgiant į šios informacijos viešumą lemiančių priežasčių svarbą, tokios išimtys turėtų būti ribojamos.

38. Nustačius, kad galimybė susipažinti su išnagrinėtos bylos dokumentais turėtų būti norma, darytina išvada, jog tokiose bylose šalims turėtų būti leidžiama paviešinti ir savo, ir kitos šalies procesinius dokumentus, jei tik jos to pageidauja. Su teisingu teismo procesu ar lygiomis procesinėmis galimybėmis susiję sumetimai, lemiantys konfidencialumą, kol byla dar nagrinėjama, ir dėl kurių (o tai yra dar svarbiau) tik Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą šiuo klausimu, priėmus sprendimą išnyksta. Vėlgi kai kuriose bylose konfidencialumą gali reikėti išlaikyti net ir po sprendimo priėmimo. Teisingumo Teismo pareiga ir teisė yra savo iniciatyva arba suinteresuotojo asmens prašymu nustatyti tokias bylas ir konkrečius įpareigojimus šalims, ribojančius ar draudžiančius atskleidimą net ir po to, kai byla išnagrinėjama.

39. Apibendrinant, galima pažymėti, kad visuomenės narių prašymai leisti susipažinti su bylos šalių procesiniais dokumentais, kol byla dar nagrinėjama, turėtų būti pateikiami pačiam Teisingumo Teismui. Tokie procesiniai dokumentai yra teismo proceso sudedamosios dalys ir Teisingumo Teismas gali geriausiai nešališkai įvertinti, ar jų atskleidimas gali pakenkti teismo proceso skaidrumui ir teisingumui arba kitiems teisėtiems interesams. Net jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad šalių procesiniams dokumentams taikomas Reglamentas Nr. 1049/2001, ir išnagrinėtų šią

bylą pagal šį reglamentą, esminis klausimas išliktų tas pats, t. y. kokiomis aplinkybėmis reikėtų suteikti galimybę susipažinti su procesiniais dokumentais. Kalbant apie nebaigtas nagrinėti bylas, manau, kad dabartiniame teisės raidos etape būtina vengti taikyti griežtą taisyklę ir vietoj jos laikytis atidaus, kiekvienoje konkrečioje byloje atskirai taikomo požiūrio. Ir priešingai, išnagrinėtoms byloms būtų pagrįsta taikyti bendrąjį leidimo susipažinti principą. Tai taip pat reiškia, kad išnagrinėtose bylose šaliai turėtų būti leidžiama savo iniciatyva paviešinti savo ar kitos šalies procesinius dokumentus; priėmus teismo sprendimą šie dokumentai nebeturi priklausyti išimtinei Teisingumo Teismo kompetencijai. Šiuo atveju Reglamentas Nr. 1049/2001 taikomas, ir Komisija turėtų įvertinti kiekvieną prašymą, atsižvelgdama į konkretų atvejį ir į šioje išvadoje jau aptartus principus. Tačiau Teisingumo Teismas visada turėtų turėti galimybę nustatyti šalims konfidencialumo įpareigojimą, jeigu manytų, kad tai yra teisinga ir pagrįsta.

III — Išvada

40. Atsižvelgdamas į visus pateiktus argumentus, Teisingumo Teismui siūlau:

— panaikinti 2007 m. rugsėjo 12 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimą byloje T-36/04;

— panaikinti 2003 m. lapkričio 20 d. Komisijos sprendimą ir

— įpareigoti Komisiją persvarstyti 2003 m. rugpjūčio 1 d. API prašymą, atsižvelgiant į sprendimą šioje byloje.